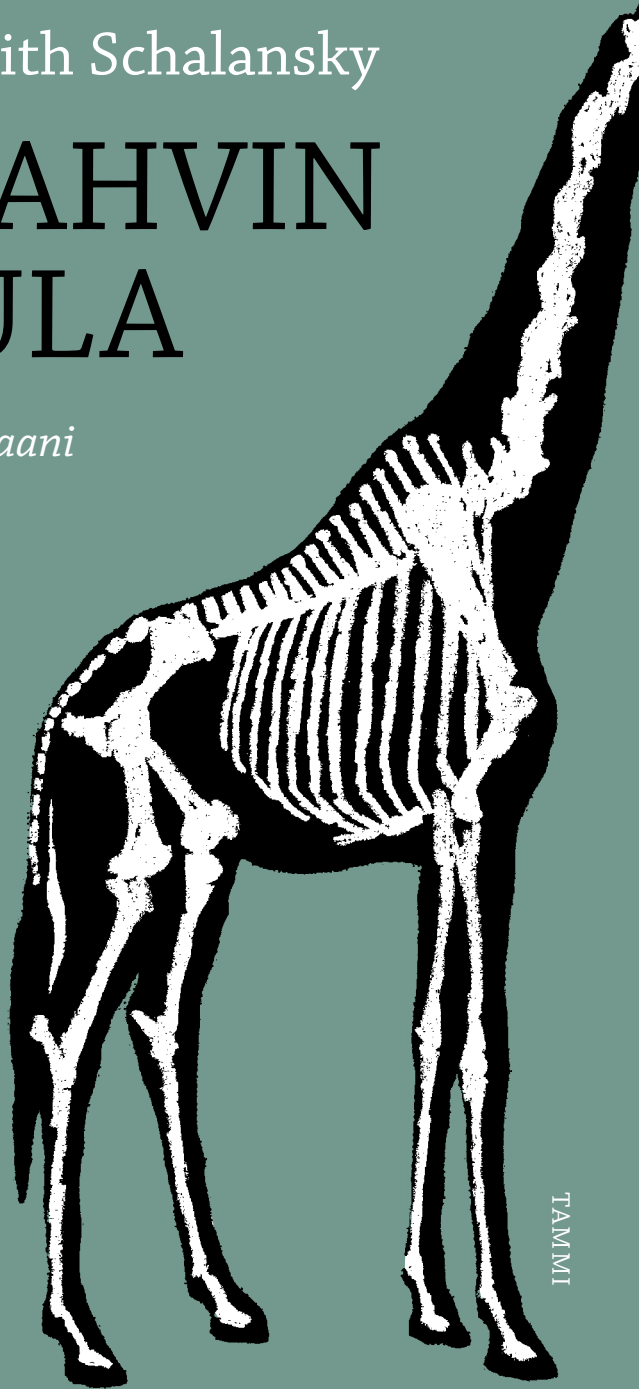

Judith Schalansky

KIRAHVIN KAULA

Kehitysromaani

TAMMI

Judith Schalansky

KIRAHVIN
KAULA

KEHITYSROMAANI

SUOMENTANUT ILONA NYKYRI

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

tammi

70 VUOTTA

HELSINKI

Kulttuuri

Teos on suomennettu EU:n
Kulttuuri-ohjelman tuella.

Saksankielinen alkuteos *Der Hals der Giraffe* ilmestyi 2011.

Copyright © Suhrkamp Verlag Berlin 2011

All rights reserved by and controlled through

Suhrkamp Verlag Berlin

Kuva sivulla 15: Barbara von Damnitz © BLV Buchverlag

Kuva sivulla 26–27: Peter Visscher © Dorling Kindersley

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2013

Painettu EU:ssa.

ISBN 978-951-31-6770-7

LUONNONTALOUKSIA

”Istukaa”, sanoi Inge Lohmark, ja luokka istui. Hän sanoi: ”Avatkaa kirja sivulta seitsemän”, ja oppilaat avasivat kirjan sivulta seitsemän, ja sitten aloitettiin ekosysteemeistä, luonnontalouksista, organismien ja niiden ympäristön ja eri lajien välisistä riippuvuus- ja vuorovaikutussuhteista, yhteisön ja paikan muodostamasta kokonaisuudesta. Sekametsän ravintoverkostosta tultiin niityn ravintoketjuun, joesta mereen ja lopulta erämaahan ja vattialueisiin.

”Mikään organismi – ainutkaan eläin, ainutkaan ihminen – ei voi olla olemassa täysin yksin, niin kuin näette. Organismien keskinäissuhteissa vallitsee kilpailu. Ja väliin myös jokin sellainen kuin yhteistyö. Mutta sitä esiintyy harvemmin. Tärkeimmät yhteiselon muodot ovat kilpailu ja peto–saalis-suhde.”

Kun Inge Lohmark veteli nuolia sammalista, jäkälisistä ja sienistä kastematoihin ja tamminkaisiin, siileihin ja päästäisiin, sitten talitiaisiin, kauriisiin ja haukkoihin ja lopuksi viimeisen nuolen suteen, syntyi vähä vähältä pyramidi, jonka huipulla seiso i ihminen vierellään muutama petoeläin.

”Asia on niin, että kotkia tai leijonia syövää eläintä ei ole.”

Hän astui askelen taaksepäin nähdäkseen kookkaan liitupiirroksensa kokonaisuudessaan. Vaikutusnuolikaavio yhdisti tuottajat primääri- ja sekundaarikuluttajiin, ensimmäisen, toisen ja kolmannen tason kuluttajiin sekä hajottajiin, välttämättömiin mikro-organismeihin; ne kaikki liittyvät toisiinsa hengityksen, lämpöhukan ja biomassan lisääntymisen kautta. Kaikella, jollei nyt ehkä jokaisella organismilla niin ainakin joka lajilla, oli luonnossa oma paikkansa ja oma tehtävänsä: syödä ja tulla syödyksi. Se oli ihmeellistä.

”Jäljentäkää tämä vihkoon.”

Oppilaat ryhtyivät työhön.

Vuosi alkoi nyt. Kesäkuun rauhattomuus oli lopullisesti ohi, hautuvan helteen ja paljaitten olkavarsien aika. Ne levottomat viikot, jolloin aurinko porotti ikkunalasien läpi ja muutti luokan kasvihuoneeksi. Ja tyhjissä takaraivoissa iti kesän odotus. Ja jo pelkkä ajatus siitä, että voi pian lorvia päivät pitkät, vei oppilailta lopunkin keskittymiskyvyn. Sai ne retkottamaan uima-allassilmin pulpeteissa ja odottamaan puolinukuksissa kesää iho rasvaa kiillelleen ja hikinen vapaudenkaiho mielessä. Toisista tuli levottomia ja arvaamattomia. Toiset esittivät tulossa olevan todistuksen vuoksi nöyrää ja laskivat koepaperinsa opettajanpöydälle kuin kissa saalistamansa hiiren olohuoneen lattialle. Vain kysyäkseen seuraavalla tunnilla numeroaan taskulaskin kädessä, valmiina laskemaan kolmen desimaalin tarkkuudella, oliko keskiarvo noussut.

Mutta Inge Lohmark ei ollut niitä opettajia, jotka alkoivat lukuvuoden lopulla lepsuilla vain koska pian eroaisivat opetettavistaan. Hän ei pelännyt että suistuisi merkityksettömyyteen omilleen jäädessään. Jotkut opettajat valtasi kesäloman lähestyessä suorastaan hentomiehen myöntäväisyys. Niitten tunnit taantuivat sisällötömäksi osallistumisteatteriksi. Haaveellisia katseita, hipaisuja, pää-pystyyn-elkeitä, onnetonta elokuvantuijottelua. Hyvien numeroitten inflaatio, maanpetos kiitettävien valtakunnassa. Puhumattakaan pahasta tavasta pyöristää kevättodistuksen arvosanoja niin että sai heivattua ne pari toivotonta tapausta seuraavalle luokalle. Ikään kuin se ketään auttaisi. Opettajat eivät kerta kaikkiaan suostuneet tajuamaan, että tekivät oppilaitten ongelmiin paneutuessaan vain vahinkoa omalle terveydelleen. Oppilaathan olivat pelkkiä verenimijöitä, kuppasivat ihmisestä kaiken elinvoiman. Ruokkivat itseään opettajilla, niitten vastuuntunnolla ja pelonsekaisella innolla täyttää valvontavelvollisuutensa. Olivat lakkamatta kimpussa. Älyttömillä kysymyksillään, pahaisilla päähänpistoillaan ja vastenmielisellä luottavaisuudellaan. Varsinaisia vampyyrejä.

Inge Lohmarkia ei enää näännytetty. Hän oli tunnettu siitä, että osasi suitsia ja pitää ohjat tiukalla ihan ilman raivonpurkauksia tai avainnippujen heittelemistä. Ja hän oli siitä ylpeä. Höllätä saattoi koska vain. Ottaa ja heittää täysin odottamatta pari pikku porkkanaa.

Tärkeää oli osoittaa oppilaille suunta, panna niille silmälaput silmille keskittymiskyvyn terästämiseksi. Ja jos luokassa alkoi joskus olla rauhatonta, ei tarvinnut kuin

raapaista kynnellä taulunpintaa tai kertoa koiranheisimadosta. Niitten oli muutoinkin parempi antaa kaiken aikaa tuta, että ne olivat hänen armoillaan. Sen sijaan että uskottelisi, että niillä oli jotakin sanottavaa. Hänen tunneillaan ei sanan- eikä valinnanvapautta ollut. Ei minkäänlaista valinnanvaraa. Luonnonvalinta oli, ja sillä hyvä.

Vuosi alkoi nyt. Vaikka olikin jo aikoja sitten alkanut. Inge Lohmarkille se alkoi tänään, syyskuun ensimmäisenä, joka osui tällä kertaa maanantaille. Hän teki uuden vuoden lupauksensa nyt, kesän kuihduttua, ei kirkuvana uudenvuodenyönä. Ja oli aina hyvillään, kun koulun viikopäivyri kuljetti hänet turvallisesti kalendaarisen vuodenvaihteen yli. Ihan vain lehteä kääntämällä, ilman lähötölkentää ja samppanjalasien kilinää.

Inge Lohmark katsoi kolmen penkkirivin yli liikauttamatta päätään sentin senttiä. Siitä oli vuosien mittaan kehittynyt täydellinen: kaikkivoipa, liikkumaton katse. Tilastojen mukaan luokassa oli aina vähintään kaksi sel-laista, joita oppiaine oikeasti kiinnosti. Mutta näytti siltä, että tilastot olivat vaarassa. Sanoi Gaussin käyrä mitä sanoi. Kuinka nuo oikein olivat selvinneet tänne saakka? Puolentoista kuukauden laiskottelu näkyi niistä päällepäin. Kirjoja ei ollut avannut yksikään. Pitkä loma. Ei ihan niin pitkä kuin aiemmin. Mutta liian pitkä näinkin! Kestäisi vähintään kuukauden totuttaa ne taas koulun biorytmiin. Ainakaan hänen ei tarvitsisi kuunnella niitten tarinoita. Ne saisivat kertoa ne Schwannekel-le, joka järjesti kaikille uusille luokille tutustumisleikin. Tunnin lopussa ne kaikki olisivat sitten sotkeutuneet pu-

naiseen villalankaan ja tietäisivät vieressään istuvan nimen ja harrastukset.

Suuri osa pulpeteista oli tyhjiä. Pisti sitäkin pahemmin silmään, kuinka vähän niitä oli. Hänen luonnon-teatterinsa harvalukuinen yleisö: kaksitoista oppilasta – viisi poikaa, seitsemän tyttöä. Kolmastoista oli pällannut reaalikouluun, vaikka Schwanneke oli paaponut sitä mahdottomasti. Antanut jatkuvasti tukiopetusta, tehnyt kotikäyntejä ja hankkinut psykologinlausuntoja. Mikä lie keskittymishäiriö mukamas. Mitä milloinkin! Pelkkiä häthätää kyhättyjä kehityshäiriöitä. Lukihäiriön jälkeen laskemiskyvyn häiriö. Mitähän seuraavaksi? Biologia-allergia, vai? Ennen oli vain epäurheilullisia ja epämusikaalisia. Ja ne pantiin silti juoksemaan ja laulamaan muitten mukana. Tahdosta se vain kiinni oli.

Ei kerta kaikkiaan kannattanut raahata heikkoja mukana. Ne olivat pelkkä painolasti joka hidasti muitten etenemistä. Synnynnäisiä rikoksenuusijoita. Loisia terveessä luokkaruumiissa. Ennemmin tai myöhemmin tuollaiset alivalotetut jäisivät joka tapauksessa tien varteen. Parempi niitten oli kuulla totuus niin varhain kuin suinkin kuin saada joka epäonnistumisen jälkeen uusi mahdollisuus. Se totuus, ettei niillä yksinkertaisesti ollut edellytyksiä tulla yhteiskunnan täysiarvoisiksi, siis hyödyllisiksi jäseniksi. Miksi teeskennellä? Ei jokaisesta siihen ollut. Kuinka olisikaan? Joka ikäluokassa oli omat tunarinsa. Monien kohdalla sai olla iloinen jo siitä, jos niihin onnistui istuttamaan muutaman perushyveen. Sellaisen kuin kohteliaisuus. Täsmällisyys. Siisteys. Surkeaa ettei enää ollut yläsarakkeen numeroita. Huolelli-

suutta. Ahkeruutta. Tarkkaavaisuutta. Käytöstä. Merkki tämän koulujärjestelmän hampaattomuudesta.

Mitä pitempään epäonnistuja roikkui mukana, sitä vaarallisemmaksi se kävi. Alkoi painostaa kanssaeläjiään ja vaatia kaikenlaista mikä ei sille kuulunut: kelvollisia päättöarvosanoja, myönteistä arviointia, mahdollisesti jopa hyvin palkattua työtä ja onnellista elämää. Tulos vuosikausien tukemisesta, lyhytnäköisestä hyväntahtoisuudesta ja varomattomasta avarasydämisyydestä. Sen joka vakuutti toivottomille tapauksille, että ne kuuluvat joukkoon, ei tarvinnut ihmetellä, kun ne sitten päivänä muutamana ottivat putkipommit ja pienoiskiväärin matkaan ja marssivat kouluun kostamaan kaiken, mitä niille oli vuosikausia lupailtu ja yhä uudelleen jätetty antamatta. Sitten ei kuin kynttilöitä sytyttelemään.

Vähän aikaa sitten jokainen peräänkuulutti oikeutta toteuttaa itseään. Naurettavaa. Eihän missään ollut ikinä mitään oikeutta saati oikeudenmukaisuutta ollut. Semminkään yhteiskunnassa. Vain luonnossa kenties. Luonnonvalinta ei ollut suotta tehnyt meistä sitä mitä me nykyään olimme: eläinlaji jonka aivoissa oli ennätysyivät urteet.

Mutta ei se Schwanneke ollut taaskaan pystynyt hilitsemään itseään. Mitä sellaiselta saattoi odottaakaan, joka askarteli penkkiriveistä kirjaimia ja tuoleista puolipyryitä: Schwanneken opettajanpöytää oli pitkään kiertänyt iso U. Nytemmin jopa kulmikas O, niin että se oli yhteydessä kaikkien kanssa eikä ollut alkua eikä loppua, vaan enää vain pyöreä silmänräpäys, niin kuin se oli kerran opettajainhuoneessa kailottanut. Yhdestoista-

luokkalaisten se antoi sinutella itseään. Me saadaan sanoa Karola, oli Inge Lohmark kuullut jonkun sen oppilaan sanovan. Karola! Istu ja pala. Ei tässä nyt sentään kampaajalla oltu!

Inge Lohmark teititteli oppilaitaan yhdeksännestä luokasta lähtien. Se oli tottumus niiltä ajoilta, jolloin koululaiset oli siinä iässä julistettu nuoriksi. Maailmankaikkeuden, maapallon, ihmisen ja sosialistisen neilikakimpun kera. Ei ollut teitittelyä tehokkaampaa tapaa pitää niihin välimatkaa ja alleviivata, kuinka kypsyttömiä ne yhä olivat.

Ammatilliseen suhteeseen ei kuulunut läheisyys eikä ymmärtäväisyys. Oli surkuteltavaa mutta ymmärrettävää, kun oppilaat pyrkivät opettajansa suosioon. Nöyristelyä vallanpitäjän edessä. Anteeksiantamatonta sitä vastoin oli, kun opettajat tekivät itseään tykö keskenkasvuille. Puskiivat puoli takapuolta opettajanpöydälle. Matkivat niitten puhetta ja muotia. Kirkuvia huiveja kaulan ympärillä. Vaalennettuja hapsuja tukassa. Kaikki vain jotta olisi samanlainen kuin ne. Ei jälkeäkään arvokkuudesta. Uhrasivat viimeisetkin säädyllyisyyden rippeet lyhytikäisen yhteenkuuluvuusharhan alttarille. Etunenässä tietysti Schwanneke ja sen suosikit, supattelevat pikkulikot, jotka se kietoi välituntikeskusteluihin, ja äänenmurrosuhrit, joitten edessä se piti sitä halpahintaista avainnärsyketeatteriaan silmät muljahdellen ja huulet maalissa. Ei ollut tainnut tulla aikoihin peiliin katsotuksi.

Inge Lohmarkilla ei suosikkeja ollut eikä tulisi ikinä olemaanakaan. Palvonta oli epäkypsiä, väärille urille oh-

jautunut tunnevyöry, hormonaalisperäinen ylikiihotus-tila, johon keskenkasvuiset ajautuivat. Iässä jossa on jo löysätty otetta äidin hameenhelmasta muttei vielä altistuttu vastakkaisen sukupuolen ärsykkeille. Kypsymättömät tunteet kohdistettiin paremman puutteessa johonkuhun saman sukupuolen avuttomaan edustajaan tai saavuttamattomaan täysi-ikäiseen. Laikukkaat posket. Tungettelevat silmät. Ärtyneet hermot. Piinallista harha-ammuntaa, joka sukurauhasten kypsyessä korjaantui normaalitapauksessa itsestään. Mutta tietysti: se jolla ei ammattitaitoa ollut, joutui oppilaitten huomiota kalastellessaan turvautumaan seksuaalisignaaleihin. Liehakoivia auskultantteja. Niin sanottuja lempiopettajia. Schwanneke.

Naurettavaa miten se puolusteli opettajainkokouksessa tekemisiään sen kahdeksaluokkalaisen idiootin eteen. Huusi koulun opettajakunnalle otsa rypyssä ja suu paksult punattuna: täällähän tarvitaan jokaista oppilasta! Hyvä ettei kaikista ihmisistä juuri se, lapseton Schwanneke, jolta oli vielä hiljan lähtenyt mieskin litoimaan, alkanut vaahdota että lapsissahan on meidän tulevaisuus.

Tulevaisuus, kissan viikset. Ei näissä tämän koulun oppilaissa mitään tulevaisuutta ollut. Menneisyyttä ne edustivat, jos yleensä jotakin. Hänen edessään istui yhdeksäs luokka. Se oli lajiaan viimeinen Charles-Darwinlyseossa ja kirjoittaisi ylioppilaaksi neljän vuoden kuluttua. Ja Inge Lohmarkin oli määrä toimia sen luokanvalvojana. Ihan vain yhdeksännen luokan. Enää ei tarvittu numeron lisäksi kirjaimia, joita oli ennen ollut käytös-

sä A:sta G:hen. Siihen aikaan kun vuosiluokat olivat olleet komppanian vahvuisia – ainakin pääluvultaan. Nyt oli saatu juuri ja juuri raavittua kokoon vielä yksi luokallinen. Lähes ihme, olihan niitten ikäluokka ollut osavaltion pienin. Sen jälkeisille vuosiluokille ei oppilaita ollut sitten enää riittänytkään. Ei sittenkään, kun oli alettu puhua, että se merkitsi Darwinin loppua, ja kolmen aluekoulun opettajat päättivät ottaa suurpiirteisen linjan suositellessaan oppilailleen lyseossa jatkamista. Siitä seurasi, että jokainen hädin tuskin lukemaan pystyvä pyrittiin nostamaan lyseolaissäätyyn.

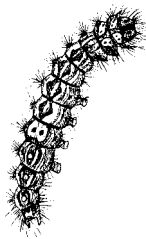
Sellaisia vanhempia oli ollut aina, jotka vastoin kaikkia suosituksia olivat vakuuttuneita siitä, että heidän lapsensa kuului lyseoon. Mutta nyt tästä kaupungista alkoivat loppua jo vanhemmatkin.

Ei, eivät nämä oppilaat hänestä todellakaan mitään timantteja evoluution kruunussa olleet. Kehitys ja kasvu olivat kaksi eri asiaa. Se että laadullinen ja määrällinen muutos toteutuivat enimmiltään toisistaan riippumatta, näyttäytyi täällä varsin vaikuttavasti. Luonto oli kaikkea muuta kuin kaunis katsella tällä lapsuuden ja nuoruusiän välisellä ylimenokaudella. Yksi kehitysvaihe. Selkärangaiset kasvamassa. Koulu aitauksena. Nyt tulisi paha aika, tämän ikäkauden hajun, myskin ja feromonien tuuletus luokkahuoneista, ahtaus, vähä vähältä muotoutuvat ruumiit, hikiset polvitaiepet, rasvainen iho, raukeat silmät, lakkaamaton kasvu ja rehotus. Niitten päähän oli huomattavasti helpompi saada jotakin ennen kuin niistä tuli sukukypsiä. Ja varsinainen haaste oli selvittää, mitä tuon ilmeettömän ulkokuoren takana tapah-

tui: olivatko ne saavuttamattoman etumatkan päässä vai raahautuivatko raskaitten muutostöitten takia kaukana perässä.

Niillä ei ollut minkäänlaista käsitystä omasta tilastaan, saati itsekuria, jolla päästä sen yli. Tuijottelivat eteensä. Apaattisina, rasittuneina, pelkästään omaan itseensä keskittyneinä. Antautuivat vastaan panematta velttoudelleen. Maan vetovoima näytti vaikuttavan niihin kolminkertaisesti. Kaikki vaati maksimaalista ponnistusta. Jokaisen kipinän energiaa, joka noilla organismeilla oli käytössään, söi kivulias metamorfoosi, joka ei jäänyt hiukkaakaan jälkeen koteloituvan ja kuoriutuvan perhosen toukan muodonmuutoksesta. Harvoin siitä kuitenkaan perhosta tuli.

Aikuiseksi tulo yksinkertaisesti vaati nämä muodottomat välimuodot, joissa toissijaiset sukupuolituntomerkit levisivät kuin paiseet. Siinä näki nopeutettuna, kuinka vaivalloista ihmiseksi tulemisen on täytynyt olla. Fylogeneesi kertaantui ontogeneesin lisäksi myös pubertteetissa. Ne kasvoivat. Päivästä päivään. Pyrähdyksittäin ja aina kesän aikana niin, että oli täysi työ ylipäänsä edes tunnistaa niitä syksyllä. Tottelevaisista tytöistä tuli hysteerisiä kiusankappaleita ja vireistä ja fiksuista pojista flegmaattisia tolvanoita. Lisäksi vielä ne pölhöt parinmuodostuskokeilut. Ei, ei luonto omaperäinen ollut. Mutta oikeudenmukainen. Se oli sairautta muistuttava tila. Ei auttanut kuin odottaa että se meni ohi. Kuta kookkaammaksi ja vanhemmaksi eläimen oli mahdollista tulla, sitä pitempään nuoruutta kesti. Ihminen tarvitsi kypsyykseen noin kolmanneksen koko elinajastaan. Kes-

ti keskimäärin kahdeksantoista vuotta, ennen kuin ihmispoikanen kykeni itse huolehtimaan itsestään. Wolfgang oli joutunut maksamaan ensimmäisestä avioliitosta syntyneistä lapsistaan peräti kaksikymmentäseitsemänvuotiaiksi saakka.

Tuossa ne siis istuivat, nuo täydelliset vasta-alkajat, elämännoviisit. Teroittivat lyijykyniä ja jäljensivät taululta pyramidia laskien ja nostaen päätään viiden sekunnin välein. Keskentekoisia, mutta täynnä röhkeää itsesäänselvyyttä, hävyttömiä ja häikäilemättömiä ehdottomuusvaateita. Enää ne eivät olleet lapsia, jotka pyrkivät jatkuvasti ja kaikkialla tukeutumaan johonkuhun ja tunkevat läpinäkyvin tekosyin toisen henkilökohtaiselle reviirille, tuppautuvat koskettelemaan ja tuijottavat peittelemättä suoraan silmiin kuin huligaanit pitkänmatkan linja-autossa. Nämä olivat nuoria aikuisia, jo sukukypsiä mutta vielä raakileita niin kuin liian varhain poimitut omenat. Inge Lohmark oli varmasti niitten mielestä iätön. Vieläkin todennäköisempää oli, että hän vaikutti niistä yksinkertaisesti vain vanhalta. Tilanne, joka ei niitten silmissä enää muuksi muuttuisi. Se joka oli nuori, vanheni. Vanha pysyi vanhana. Hänhän oli jo aikoja sitten ylittänyt puoliintumisaikansa. Onneksi. Pysyisi ainakin näitten silmissä sinä mitä oli. Rauhoittava ajatus. Mutta hän sitä vastoin näkisi näitten kasvavan, niin kuin oli nähnyt muittenkin oppilaittensa kasvavan. Ja tämä tieto antoi hänelle valtaa. Vielä ne olivat niin samanlaisia ettei niitä tahtonut toisistaan erottaa, parvi matkalla kohti seuraavaa luokka-astetta. Mutta jo lyhyessä ajassa ne muuttuisivat häikäilemättömän riippumattomiksi, al-

kaisivat seurata jälkiä ja löytää rikostovereita. Ja hän itse jättäisi epäkelvot kaakit omaan arvoonsa ja satsaisi salaa johonkin täysiverisistä. Pari kertaa hän olikin osunut oikeaan. Joukossa oli ollut yksi lentokapteeni, yksi meribiologi. Ei lainkaan huono saalis maaseutukaupungista.

Ihan edessä kökötti papinpoika, joka oli kasvanut puuenkeleitten, steariinitahrojen ja nokkahuilutuntien parissa. Takarivissä kaksi pyntättyä pimua. Toinen jauhoi purukumia, toinen oli hulluna mustaan kuontaloonsa, silitti sitä lakkaamatta ja tutki suortuva suortuvalta. Niitten vieressä peruskoulukokoinen pellavapäinen pikkupoika. Varsinainen tragedia, millä lailla luonto revitti sukupuolten välistä epätasaista kehitystä.

Oikealla laitimmaisessa rivissä ikkunoitten alla keikkui tuolissaan pikku kädellinen suu auki ja odotti vain tilaisuutta merkitä reviirinsä jollakin rivolla huomautuksella. Hyvä kun ei rummuttanut rintaansa. Sille piti keksiä tekemistä. Hänellä oli edessään paperi, johon oppilaat olivat kirjoittaneet nimensä. Harakanvarpaita matkalla oikeuskelpoiseksi allekirjoitukseksi. Kevin. Niinpä tietysti. Kuinkas muuten.

”Kevin!” Kevin säpsähti.

”Luetelkaa muutamia tämän alueen ekosysteemejä!” Kevinin edessä istuva poika virnuili. Odotapas vain.

”Paul, mikä tuo puu tuossa ulkona on?” Paul katsoi ikkunasta.

”Öö.” Ponnetonta kakistelua. Melkein sääliksi kävi.

”Kiitos.” Se siitä.

”Ei me olla sitä käsitelty”, väitti Kevin. Ettei parempaan pystynyt. Aivot kuin sappirakko.

”Aha, niinkö?” Nyt koko luokalle. Rintamahyökkäys.
 ”Miettikäähän nyt kaikki vielä kerran.”

Hiljaisuus. Lopulta ensimmäisellä rivillä istuva poninhäntä viittasi, ja Inge Lohmark nyökkäsi. Tietysti se tiesi. Tuollainen oli joka luokalla. Tuollainen poninhäntäponi joka kiskoi opetuskärryt ojasta. Näille tytöille koulukirjat kirjoitettiin. Näille jotka hinkuivat valmiiksi pakkattua tietoa. Avainlauseita, joita ne sitten kirjoittelivat kimallekynällä vihkoihinsa. Tuollaiset tytöt sai yhä nöyriksi punakynällä. Typerällä välineellä joka näytti tuottavan rajattoman vallan.

Hän tunsi nämä kaikki. Tunnisti välittömästi. Näitten kaltaisia oppilaita hänellä oli ollut kasapäin, luokkakaupalla, vuodesta toiseen. Turha näitten oli kuvitella olevansa mitään erityistä. Minkäänlaisia yllätyksiä ei tullut. Vain kokoonpano vaihteli. Keitä oli tällä kertaa mukana? Vilkaistu istumajärjestykseen riitti. Nimeäminen oli kaiken A ja O. Joka organismilla oli kutsuma- ja sukunimi. Luokka. Lahko. Heimo. Suku. Laji. Mutta ensiksi hän painaisi mieleensä vain näitten etunimet.

Monta niitä ei ollutkaan. Niin kuin aina: ei suuria yllätyksiä. Poninhäntä oli jo päässyt loppuun. Kämmenet pöydällä. Jännittynyt katse kohti taulua.

Inge Lohmark astui ikkunan ääreen. Lämpimään aamupäiväaurinkoon. Kylläpä teki hyvää. Puut olivat jo alkaneet vaihtaa väriä. Haipuva lehtivihreä teki tilaa hehkeämmille lehtipigmenteille. Karotenoidille ja ksantofyllille. Kastanjoitten pitkäruotisissa, miinaajakoitien syömissä lehdissä oli keltaiset reunukset. Että puut viitsivätkin nähdä niin paljon vaivaa lehtiensä eteen, vaik-

ka niitten tiet joka tapauksessa pian eroaisivat. Ihan niin kuin hän opettajana. Sama souvi joka vuosi. Jo yli kolmekymmentä vuotta. Aina vain uudelleen alusta.

Nuo olivat liian nuoria osatakseen antaa arvoa yhdessä hankitulle tiedolle. Ei kiitollisuutta odotettavissa. Tässä oli kyse vain vahingon minimoimisesta. Jos siitäkään. Eihän oppilailla muistia ollut. Ne kaikki lähtisivät täältä jonakin päivänä. Vain hän yksin jäisi, kädet kuivina liutpölystä. Tänne, tähän huoneeseen, tähän paikkaan, missä oli toisella puolen kokoelma kokoon käärittyjä kuvatauluja, toisella vitriini ja siinä havainnollistamisvälineitä: kolhiintunut luuranko, avohaavoja nuhraantuneiden elinjäljitelmiä muovi-ihossa ja kuollein silmin lasiruidun läpi tuijottava täytetty metsäsika, jolla oli poltto-reikiä turkissaan. Sen ne saisivat pian tehdä myös hänelle. Niin kuin sille englantilaiselle professorille, joka tahtoi vielä kuoltuaankin pysyä kosketuksissa yliopistoonsa. Osallistua muumiona päivittäisiin kokouksiin. Testamentin määräys pantiin täytäntöön. Vainajan luuranko puettiin professorin yliopistolla käyttämiin vaatteisiin. Vaatteet täytettiin oljilla. Pää palsamoitiin. Mutta siinä sattui jokin vahinko, ja kaulan jatkeeksi jouduttiin lopulta kiinnittämään vahapää. Hän oli nähnyt sen Lontoossa käydessään. Claudia oli joskus opiskellut siellä. Kuinka se istua kökötti siinä valtavassa puukaapissa lasin takana. Sillä oli kävelykeppi, olkihattu ja vihreät mokkanahkakäsineet, ihan samannäköiset kuin ne hanskikat, jotka hän oli ostanut Exquisit-liikkeestä keväällä kahdeksankymmentäseitsemän. Kahdeksallakymmenelläseitsemällä markalla. Vladimir Iljitš sentään nukkui

Jennifer – Vaaleaksi värjätty tukka. Viivasuu. Varhaiskypsä. Synnyntäisen itsekäs. Ei toivoa paranemisesta. Siekailematon rinnanypärys. Tyrkkytissit.

Saskia – Ilman meikkiä mahdollisesti jopa sievä. Sopusuhtaiset piirteet, korkea otsa, nytyt kulmakarvat ja kana-aivoilme. Pakonomaista turkinhoitoa.

Laura – Ylipitkä väritön otsatukka lurppaluomien päällä. Tylsä katse. Märkivä iho. Ei minkäänlaisia kunnianhimoa eikä kiinnostusta. Huomaamaton kuin rikkaruoho.

Tabea – Susilapsi polvita pussittavissa housuissa ja rikkinäisessä puserossa. Hellyttämiskasvot. Villiintyneet silmät. Kirjoittaa vasemmalta kädellä, selkä köyrässä. Ei muutenkaan järin lupaava.

Erika – Kanerva. Selän kaareissa vaalittua surumielisyyttä. Kesakoita maidonvalkoisessa ihossa. Pureskellut kynnet. Suorat ruskeat hiukset. Eriparisilmät. Luja, viisto katse. Väsynyt ja samaan aikaan valpas.

Ellen – Velttoa lammasmaisuuutta. Otsa ryypysä ja katse kuin kaniinilla. Itkuinen ilme välituntiusaamisen jäljiltä. Jo nyt joutava kuin ikäneito. Elinikäinen uhri.

Ferdinand – Ystävällinen mutta rauhaton olemus. Luolasilmät. Pyörteitä kuin rusettimarsulla. Pantu liian aikaisin kouluun. Hitaasti kypsyyää lajia.

Kevin – Epäsiisti, isotteleva. Harvassa kasva-
via viiksenhaivenia, ta-
lia tihkuva naamataulu.
Typerä mutta vaati-
va – mahdollisimman
hankala yhdistelmä. Py-
syy rauhallisena vain
jatkuvalle ruokinnalle.
Hakee roolimallia. Lie-
västi häiriintynyt. Kiu-
sankappale.

Paul – Kevinin härän-
niskainen haastaja. Hy-
väkasvuinen ja lihaksi-
kas. Ilmeikäs olemus.
Punainen harjastukka.
Jatkuva virne verevillä
huulilla. Klassikko: äly-
käs mutta laiska. Vastus-
tuskyykinen, hanakka ot-
tamaan riskejä.

Tom – Kiusallisen ras-
kassoutuista ruumiilli-
suutta. Pikkuruiset sil-
mät pulleissa kasvoissa.
Tylsä ilme: yhä ihan pö-
kerryksissä yöllisestä sie-
mensyöksystä. Olmiakin
rumempi. Ei juuri toivoa,
että epäonnistuneet mit-
tasuhteet jatkossa enää
korjaantuisivat.

Annika – Ruskeat hiuk-
set, pitkäpiimäinen naa-
ma. Yliannos kunnian-
himoa. Iloton ja ahkera
kuin muurahainen. Kär-
käs esitelmöimään. Op-
pilasedustaja syntymäs-
tään saakka. Rasittava.

Jakob – Papinpoika. Tyy-
pillinen etupenkkiäinen.
Kaitarintainen. Silmät
sirrillään laseista huoli-
matta. Levottomat sor-
met. Tukka tiheä kuin
maamyyrän turkki. Mel-
kein riven läpikuultava
iho. Vähintään kolme si-
sarusta. Yksioikoinen.

ja saattoi nähdä unta kommunismista. Mutta se englantilaisprofessori oli pysynyt tähän päivään saakka virassaan. Katsellut joka päivä luentosaleihin vaeltavia opiskelijoita. Vitriini hautana. Itse oma muistomerkkinsä. Ikuinen elämä. Parempaa kuin elintenuovutus.

”Vanhat ihmiset”, hän aloitti äkkiä. ”Vanhat ihmiset muistavat kouluaiikansa vielä silloinkin, kun ovat jo unoh-taneet kaiken muun.” Hän näki yhä nykyäänkin unta kou-luajoistaan. Ennen kaikkea ylioppilaskirjoitusten suullises-ta tentistä. Kuinka hän seisoj siinä tentaattoreitten edessä eikä muistanut yhtään mitään. Herätessä kesti aina pit-kään ennen kuin hänelle selvisi, ettei hänen enää tarvin-nut pelätä. Hän oli nyt sillä toisella, turvallisella puolen.

Hän kääntyi. Ällistyneitä katseita.

Piti olla pirun tarkkana. Ettei vain tullut epähuomiossa lipsauttaneeksi tunnilla mitä lie typerää. Aamiaismielty-myksistään. Työttömyyden syistä. Kotieläinten hautaami-sesta. Äkkiä kaikki olivat pirteitä kuin peippoiset, ja tunti oli karata käsistä. Siinä joutui sitten rakentelemaan huo-juvia aasinsiltoja, hivuttautumaan takaisin ekosysteemei-hin, jolloin äkkiä valpastuneitten oppilaitten kasvoille tuli taas heti tyhjä ilme. Kaikkein vaarallisinta oli ruveta puhu-maan säästä. Siitä oli vain kukonaskel omaan vointiin. Jos-ta niitten ei kuulunut tietää yhtään mitään. Silloin ei aut-tanut kuin tarttua langanpäähän juuri siitä paikasta missä oli sen kadottanut. Hän käveli korostetun hitaasti takaisin opettajanpöytäa kohti. Pois sieltä missä oli värikkäitä leh-tiä. Kohtalokas sää. Hyökkäys oli paras puolustus.

”On tapauksia, joissa Alzheimerin tautia ja dementiaa sairastavat eivät pysty muistamaan lastensa eivätkä avio-

puolisoittensa nimiä, mutta biologianopettajansa nimen kylläkin.” Huonot kokemukset nyt vain painuvat paremmin mieleen kuin hyvät.

”Lapsen syntymä tai naimisiinmeno saattaa olla tärkeä tapaus, muttei se takaa sille paikkaa muistissa.” Aivot, varsinainen seula.

”Huomatkaa: Mikään ei ole varmaa. Varmaa ei ole mikään.”

Hänhän oli jo alkanut koputtaa päätään etusormella.

Luokka katseli neuvottomana.

Nyt oli pysyttävä käsikirjoituksessa.

”Maailmassa on noin kaksi miljoonaa lajia. Ja kun ympäristöolosuhteet muuttuvat, ne ovat vaarassa.”

Ei mielenkiinnon häivää.

”Tiedättekö te lajeja, jotka ovat jo kuolleet sukupuuttoon?”

Kourallinen käsiä pystyssä.

”Siis – dinosaurusten lisäksi?”

Kädet putosivat heti taas alas. Tuo lastenkamarirutto. Eivät erottaneet mustarastasta tähdestä, mutta sukupuuttoon kuolleitten suurmatelijoitten taksonomia oli hallussa. Pystyivät piirtämään brachiosauruksen ulko-muistista. Varhaista viehtymystä morbidiin. Pian ne alkaisivat leikkiä itsemurha-ajatuksilla ja hortoilla öisin hautausmailla. Keikailua tuonpuoleisella. Enemmän kuolemantrendiä kuin -viettiä.

”Alkuhärkä esimerkiksi. Alkuperäinen villihevonon, hanhikorppikotka, tasmaniantikeri, jättiläisruokki, mauritiuksendodo ja – stellerinmerilehmä!”

”Opettajat eivät kerta kaikkiaan suostuneet tajuamaan, että tekivät oppilaitten ongelmiin paneutuessaan vain vahinkoa omalle terveydelleen. Oppilaathan olivat pelkkiä verenimijöitä, kuppasivat ihmisestä kaiken elinvoiman.”

Biologianopettaja Inge Lohmark ei pidä kenestäkään – ei läheisistään, kollegoistaan eikä varsinkaan oppilaistaan. Inge luottaa vain luonnontieteisiin, Darwiniin ja vahvimman voittoon. Tunteet ovat ihmislajille turha rasite. Mutta sitten eräs oppilas alkaa herättää Ingessä hämmentäviä tunteita, ja hänen maailmansa järkkyy.

”Schalansky on kirjoittanut omaperäisen, omapäisen ja kirkkaasti näkevän romaanin, joka nostaa hänet kirjallisen evoluution huipulle.”

FRANKFURTER ALLGEMEINE ZEITUNG

WWW.TAMMI.FI | ISBN 978-951-31-6770-7 | 84.2

KANNEN KUVA: JUDITH SCHALANSKY

KANNEN SUUNNITTELU: MARKKO TAINA

